

Hz. Peygamber'in Tefekkürü

Hz. Aişe'yi (r.a) ziyarete gelen bir zat; *"Hz. Muhammed'de (s.a.v) gördüğünüz etkileyici bir şeyi bize anlatır mısınız?"* deyince, Hz. Aişe (r.a) şöyle buyurmuş:

"Resulullah (s.a.v) bir gece kalktı, abdest alıp namaz kıldı ve sonra da ağladı. Gözlerinden akan yaşlar sakalını ve secde yerlerini ıslattı. Sabah ezanı için gelen Hz. Bilal(r.a):

"Ya Resûlallah! Sizin geçmiş ve gelecek bütün günahlarınız affedildiği halde, sizi böyle ağlatan nedir?" deyince,

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular: **"Bu gece Allah şu ayet-i kerimeyi indirdi":**

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin ve gündüzün gidip gelişinde elbette akliselim sahipleri için ibret verici deliller vardır."[1](#)

Bu ayeti okuyan Allah Resûlü (s.a.v) daha sonra şöyle buyurdular:

"Bu ayeti okuduğu hâlde üzerinde tefekkürde bulunmayan ve düşünmeyen kişilere yazıklar olsun."

Bundan da açıkça anlaşıldığı gibi, insanın en mühim ve asli vazifesi tefekkürdür. Kuran'ı Kerim'de tefekkürle ilgili beş yüze yakın ayet vardır. Ayrıca birçok ayette, *"akıl erdiren", "düşünen" "bilen insanlar için ibretler vardır"* denmekte ve tefekkür anlamını ifade eden pek çok kelime kullanılmaktadır. Bu ayetler, insanın kendi varlığında ve haricî alemde tecelli eden sıfat ve esma-i ilâhiyeyi tefekkür etmesini ve Allah'ın nimetlerini hatırlamakla fikrini Hakk'a tevcih etmesini emreder. Peygamber Efendimiz (s.a.v),

"Bir saat tefekkür bazen bir sene, bazen altı sene, bazen de yetmiş beş sene nafîle ibadetten hayırlıdır."

---

buyurarak tefekkürün ehemmiyetini ortaya koymuş ve bu konuda her insanın istidat ve kabiliyetinin farklı olduğunu vurgulamışlardır.

Her fabrikanın üretimi onun kapasitesine göredir. Bazısı bir günde on ton üretim yaparken, diğeri yüz ton, bir başkası ise beş yüz ton üretebilir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) tefekkürü bir okyanus ise, bir mürşidinki bir deniz, bir müminin ki ise bir nehir mesabesindedir.

HZ. PEYGAMBER'İN TEFEKÜRÜ

Evet, bir mütefekkir için öyle bir an olur ki, o bir an içinde nihayetsiz feyizlere mazhar olur. Demek ki, bu hal insanın kabiliyet ve tefekkürüne göre değişir.

Meselâ, Hz. Peygamber (s.a.v) bir anda miraca gidip gelmiş, Sidret-ül Münteha ve Kab-ı Kavseyn, yani **“imkân ve vücub arası”** olan ilâhi visalin en mahrem bucağına erişmiş, oradan namütenahi gayb âlemlerini müşahade ederek, sonsuz sırlara vakıf olmuştur. Üstad Bediüzzaman mi'racın hakikati için,

“Zât-ı Ahmediyyenin (a.s.m) merâtib-i kemâlatta seyr-ü sülûkünden ibarettir.”

buyurarak, Hz. Peygamber'in (s.a.v) mirac ile manen ne kadar yükseldiğini ortaya koymaktadır. Tabir-i caiz ise Hz. Peygamber (s.a.v), miraca yükselirken bir çekirdek mesabesinde iken, batmanlarca meyve veren bir ağaç olarak geri döndü. Semavatın yedinci katına yükselerek, oradan felekleri, melekleri, cennet ve cehennemi seyretti.

Allah Resûlü (s.a.v), tefekkürün nasıl yapılacağını da şu hadis-i şerifleriyle ortaya koymuştur: İbn-i Abbas'ın (r.a) naklettiğine göre, bazı insanların Allah'ın zatını düşünmek istemeleri üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Allah'ın yarattıkları hakkında düşünün. O'nun zatını düşünmeyin. Allah'ın şahsı hakkında düşünmeye güç yetiremezsiniz.”

Allah'ın kudreti ve varlığı eserleriyle bilinir. Hz. Ali'ye (r.a) Allah hakkında sual sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

“Allah'ı kalbine gelen, tahayyül, tasavvur ve tevehhüm ettiğin bütün ahvâlin maverasında bilmektir.”

Yine, bu mânâyı te'yiden şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın zat, sıfat ve mahiyetini anlama hususunda akl-i beşer aciz kalır.”

Hz. Ebu Bekir de (r.a):

“Allah’ı bilmede gerçek idrak, aczini idrak etmektir. Allah’ın zatından bahsetmek de şirktir.”

buyurmaktadır. Bediüzzaman Hazretleri de aklın bu konudaki acziyetini şu veciz ifadesiyle ortaya koymuştur:

“Hakikat-ı mutlaka, mukayyed enzar ile ihata edilmez.”

Akıl ve marifette en ileri, Cenâb-ı Hakk’ı tanımada en mükemmel bir bahr-i kemalat olan Peygamber Efendimiz (s.a.v) zaman ve mekândan münezzehe olan Cenâb-ı Hakk’ı miraçtan gözü ile gördüğü halde,

“Subhâneke maarefnake hakkamarifetike ya Maruf.” (Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben seni tam bir marifetle bilemedim)

buyurarak hayretini ve acziyetini itiraf etmiş ve *“Allah’ı hakkıyla ancak kendisi bilir”* buyurmuştur. Resûl-i Ekrem (s.a.v), hakkı arayanların rehberi, abitlerin umudu, aşıkların maşuku, sadıkların dostu, günahkârların şefii, zavallıların ve acizlerin hamisi olduğu gibi, mütefekkirlerin de rehberi ve sultanıdır. Tefekkür kadar kıymetli, faydalı ve bereketli bir nimet ve bir ibadet yoktur. Zira, amellerin en makbulü ve en efdali tefekkürdür. Tefekkür aklın nuru, kalbin cilası ve ruhun neşesidir. Mütefekkir bir zat, tefekkürü ile kurbiyet-i ilâhiyeye mazhar olur. Tefekkür eden kişi Allah’ı çok zikreder, O’nu sever, O’nu sevdirebilir ve O’ndan korkar. Zikir tefekkürün lazımı ve

---

Allah'ın emridir: Bir ayette şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin (anın.)”²

Başka bir ayette şöyle buyrulmaktadır:

“O hâlde beni zikredin, ben de sizi zikredeyim (anayım.) Bana şükredin de nankörlük etmeyin.”³

Allah'ı anmaktan ve O'nun tarafından anılmaktan daha büyük bir şeref ve izzet olur mu? Düşünen ve tefekkür eden bir kişi bütün kâinatın baştanbaşa bir zikirhane olduğunu anlar.

Bediüzzaman Hazretleri; *“Sâni'in vücûd ve vahdetine en vâzih delil nedir?”* sorusuna şu harika cevabı verir:

“En parlak bürhanı Muhammed'dir (a.s.m).”

Evet, Peygamber Efendimize (s.a.v) risâlet vazifesi tevdi edilmezden evvel de bütün kâinat güneşler, yıldızlar, denizler ve ağaçlar Allah'ın varlığına ve birliğine birer ayna ve delil idiler. Ancak o insanlar bunların Allah'ın varlığına delil olduğunu anlayamadılar ve o eserlerin ne mana ifade ettiklerini okuyamadılar. Anlamak ve okumak bir yana kendileri gibi mahluk olan güneşe, ateşe, nehire, yıldızlara, sığıra ve kendi elleri ile yaptıkları putlara taparak dalalete saptılar.

Hz. Peygamber (s.a.v) kâinat kitabının **“Ayet-el Kürsîsidir.”** Kur'an'da bir âyet-el kürsi olduğu gibi, kâinatın ayet-el kürsîsi de Hz. Muhammed'dir. Ayet-el Kürsi baştan sona kadar Allah'ı tanıttığı gibi, Allah Resûlü de hayatı boyunca insanlara “Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla Allah'ı tanıtmış, kâinat kitabının ve ondaki hadisatın nasıl okunacağını öğretmiştir.” Böylece kâinat ve kâinatta olan bütün mahlukat ile insanlara Allah'ı tanıtmış ve anlatmıştır.

Kur'an'ın ilk nazil olan ayeti **“ikra”** yani “oku” ayetidir. Okumaktan maksat ise insanın başta kendisini, sonra kâinattaki esmâ-i ilahiyeyi okuması ve bunların Allah'ın harika eserleri olduğunu idrâk etmesidir.

Cenab'ı Hak'ın varlığını, birliğini, sıfat ve esmâ-i ilahiyeyi iki kitap şerh ve izah eder:

Biri Allah'ın Kelâm sıfatından gelen Kur'an-ı Kerim, diğeri ise O'nun kudret ve irade sıfatıyla yaratılan şu kâinat kitabı.

Kur'an-ı Kerim ve diğeri semavî kitaplar, kâinat kitabının birer şerhi ve izahıdır. Kur'an-ı Kerim azamet ve kudret-i ilâhiyyeyi ne kadar açık bir şekilde izah ediyorsa, kâinat kitabı da o derece kat'î ve parlak bir surette Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve birliğini göstermektedir. Kuran'da yazılı olan **“Vehüve alâküllî şeyin kâdir.”** mührü bütün kainatta, bir yumurtada ve bir çiçekte de yazılıdır. Zira, **“her şeye kadir olamayan bir yumurtayı, bir meyveyi ve bir çiçeği yaratamaz. Geceyi götürüp gündüzü getiremez, mevsimleri tebdil edemez.”**

Evet, bu kâinat, insan aklının önüne serilmiş sonsuz hikmet ve tılsımlarla dolu ilâhi bir kitap ve Rabbanî bir sergidir. Koca zemin yüzünde yazılan ve her bahar sahifesinde teşhir edilen san'at-ı ilâhiyyeyi ve binlerce mucizeli ve hikmetli eserleri, onlarda parlayan tevhid sikkelerini ve acip ve garip sanat hârikalarını okuyan bir insan, her bir mevcudatta Cenab-ı Hakk'ın varlığına, birliğine, kudretine ve eşsiz şefkat ve merhametine deliller ve işaretler bulunduğunu idrak eder ve böylece mârifetullahın nihayetsiz ufuklarında kanat açıp uçabilir.

Evet, kâinatta olan mahlukatın nevileri hesaba gelmeyecek kadar çoktur. **“Allah'a giden yollar mahlukatın nefesleri adedindedir.”** Ancak bu yollar içinde en sağlam ve en yakını tefekkürdür. Bütün mahlukat, Zat-ı Zülcelalin varlığını ve birliğini, sonsuz kudretini ve nihayetsiz fiillerini gösteren ayrı ayrı deliller ve ayinedirler. Bu afaki ve enfüsi deliller Hz. Peygamberin vesilesi ile okundu, onlardaki ulvî ve dakik sırlar O'nun ile anlaşıldı.

Şahikası semaya yükselmiş olan ulu dağlar, letafetli bağlar, renk renk çiçekli bahçeler ziynetli ovalar ve hayret verici deryalar lisan-ı halleriyle Hâkim-i Kibriya'nın varlığını ve birliğini ilan etmektedirler.

Evet, semavattaki güneşlerin, ayların ve kimi parlak, kimi mat, bazısı sabit, bazısı seyyar olan milyarlarca yıldızların ezeli bir nizam ve âli bir intizam içinde hareket etmeleri Cenâb-ı Hak'ın varlığına, birliğine ve sonsuz kudretine güneş gibi delildirler. Kâinat ve içindeki her mevcut hatta her bir yaprak ve her bir çiçek düşünen, okuyan ve tefekkür edenler için büyük bir kitaptır. Bütün kâinatta görünen nizam ve intizam Allah'ın Ehad ve Samed olduğuna ve O'nun misilden, nezirden, şerikten ve noksan sıfatlardan münezze ve müberra ve kemal sıfatlarla muttasıf olduğuna en büyük bir delildir.

Semavat ve arzda görünen bu mükemmel nizamı tefekkür eden insan, ezeli ve ebedî bir Vacib-ül vücudun varlığını ve birliğini müşahade eder ve bütün mahlukatın tazim, sena ve tahiyatlarının O Zat'ı Zülcelal'e layık ve mahsus olduğunun şuuruna varır.

Dipnotlar:

---

[1](#) *Ali İmran, 3/190.*

[2](#) *Ahzap Suresi 33/41.*

[3](#) *Bakara Suresi 2/152*